Eduskunnan lakivaliokunnalle
LaV@eduskunta.fi

Eduskunnan lakivaliokunnan asiantuntijapyyntö

	HE 202/2024 vp rikoslain 1 luvun 11 §:n ja 46 luvun muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi
Asiantuntijakuuleminen	Perjantai 7.2.2025 kello 9.15 Teams
Asiantuntija	Käräjätuomari Lauri Länsman, lauri.lansman@oikeus.fi, puh. 029 56 44021

Selostus asiasta

Helsingin käräjäoikeudelta on pyydetty asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä koskien pakotedirektiivin (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/1226, annettu 24 päivänä huhtikuuta 2024, unionin rajoittavien toimenpiteiden rikkomiseen liittyvien rikosten ja seuraamusten määrittelystä ja direktiivin (EU) 2018/1673 muuttamisesta) kansallisesta täytäntöönpanoa. Jäsenvaltioiden on pantava direktiivin mukaiset velvoitteet kansallisesti täytäntöön viimeistään 20.5.2025.

Esityksellä saatetaan Suomen lainsäädäntö vastaamaan direktiivin vaatimuksia. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslain 46 lukua. Lisäksi ehdotetaan tarvittavien muutosten tekemistä muuhun lainsäädäntöön.

Rikoslain 46 luvun uudet rangaistussäännökset

Esityksen pääasialliset muutokset koskevat sitä, että rikoslain 46 luvussa säädettäisiin uusia kriminalisointeja, eli pakoterikos (RL 46:3 a), törkeä pakoterikos (RL 46:3 b), tuottamuksellinen pakoterikos (RL 46:3 c) ja pakoterikkomus (RL 46:3 d). Samalla säännöstelyrikosta koskevia säännöksiä muutettaisiin niin, etteivät ne enää koskisi EU:n tai YK:n määräämien pakotteiden rikkomista.

Esitetyt rangaistussäännökset ovat luonteeltaan ns. blankorangaistussäännöksiä, koska kielletyn toiminnan yksityiskohtainen sisältö ilmenee rikoslain ulkopuolisista säännöksistä. Tämä ei ole rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen valossa täysin tyydyttävä sääntelytapa. Toisaalta ehdotetuissa säännöksissä kuvataan rangaistavaa menettelyä yksityiskohteisemmin kuin säännöstelyrikosta koskevassa rikoslain 46 luvun 1 §:ssä. Näin

ollen laillisuusperiaate toteutuu esitettyjen uusien pykälien osalta paremmin, kuin voimassa olevan RL 46 luvun 1 § osalta.

Ehdotetut uudet kriminalisoinnit ovat raskaslukuisia. Hallituksen esityksessä omaksuttu säätämistapa kuitenkin johtuu itse direktiivistä, koska sen kolmannessa artiklassa on kuvattu kriminolisoitavia tekotapoja.

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Ehdotettu 46 luvun 13 §:n liikevaihtoon perustuva yhteisösakon rangaistusasteikko poikkeaa siitä, mitä rikoslain 9 luvun 5 ja 6 §:ssä säädetään yhteisösakosta. Ehdotettu rangaistusasteikko johtuu direktiivistä.

Käräjäoikeuden käsityksen mukaan yhtä rikoslajia koskevan poikkeuksen säätäminen yhteisösakon osalta ei ole rikoslain johdonmukaisuuden kannalta perusteltua.

Hallituksen esityksessä liikevaihtoon perustuvaa sakon määrää on pidetty oikeasuhtaisena, koska se perustuu sakotettavan maksukykyyn. Hallituksen esityksessä on katsottu, että tässä mielessä järjestelmä muistuttaa luonnollisille henkilöille määrättäviin sakkoihin sovellettavaa päiväsakkojärjestelmää (s. 65).

Rikoslain 2 a luvun 2 §:n mukaan päiväsakon rahamäärä on vahvistettava niin, että se on kohtuullinen sakotettavan maksukykyyn nähden. Rahamäärä lasketaan henkilön kuukausitulojen perusteella siten, että siinä huomioidaan sakotettavan elatusvelvollisuus.

Yrityksen liikevaihto ei kuitenkaan kuvaa lainkaan yrityksen maksukykyä, ja tämän vuoksi ehdotetun rangaistuksen perusteleminen sakotettavan maksukyvyllä ja vertaaminen päiväsakkojärjestelmään on harhaanjohtavaa.

Vaikutukset käräjäoikeuksien toimintaan

Hallituksen esityksen mukaan vuoteen 2021 asti viranomaisten tietoon on tullut vuosittain korkeintaan muutamia säännöstelyrikosepäilyjä, ja tuomioita säännöstelyrikoksista on annettu harvoin.

Hallituksen esityksestä kuitenkin ilmenee, että Venäjän täysimittaisen hyökkäyssodan alkamisen jälkeen säännöstelyrikosasioiden määrä on kasvanut huomattavasti siten, että vuonna 2022 syyteharkintaan on tullut yhteensä 100 säännöstelyrikosta ja vuonna 2023 yhteensä 250 säännöstelyrikosta.

Törkeää pakoterikosta koskeva ehdotettu viiden vuoden maksimirangaistus tarkoittaa sitä, että asia on käsiteltävä lautamieskokoonpanossa tai kolmen ammattituomarin kokoonpanossa. Kuten hallituksen esityksessä on todettu, asian luonne huomioon ottaen on todennäköistä, että törkeät pakoterikokset käsitellään jatkossa kolmen ammattituomarin kokoonpanossa. Asian luonne huomioon ottaen myös perusmuotoisia pakoterikoksia käsiteltäneen kolmen ammattituomarin kokoonpanossa.

Rikoslajia koskevan määrän kasvun ja uusien kriminalisointien vuoksi on tärkeää, että käräjäoikeuksien resurssien tarpeesta huolehditaan.

Asiantuntijalausunnon on laatinut käräjätuomari Lauri Länsman.

Helsingin käräjäoikeus

Sirpa Pakkala
Laamanni

Jakelu Lakivaliokunta

Tiedoksi käräjätuomari Lauri Länsman

Digital PDF Signature / Digitaalinen PDF-allekirjoitus
Sirpa Pakkala
Laamanni
Helsingin käräjäoikeus
sirpa.pakkala@oikeus.fi